

kterých, dle názoru Pajakowského, chybných emendací. Sám se pokusil o samostatný výklad úseků Periplu a snažil se je maximálně kombinovat se zprávami u jiných spisovatelů. Pokud bylo lze, využil i pramenů epigrafických, eventuelně výsledků nahodilejších archeologických výzkumů, jež byly po druhé světové válce prováděny např. v Albánii.

Začteme-li se poněkud do textu knihy, zjistíme, že se střídají pasáže psané stroze, věcně až suše s partijemi velmi živými. Ty vyplývají z dobrých autorových autoptických znalostí balkánské krajiny: zná Moesii, Thrákiu a Makedonii a nepochybně navštívil i Albánii a příslušné oblasti v Řecku, i když se o tom v textu nikde výslovně nezmiňuje. Orologické a hydrologické znalosti Epeiru jsou velmi důležité při dotváření závěrů, opírajících se často o velmi skoupé vyprávěcí prameny. Jak ukázaly výzkumy v oblasti přírodních věd, měnil se tu během dlouhých staletí směr některých řek a bystřin, což samo o sobě může někdy pomoci v kritice diskrepancí ve výpovědích těch písemných pramenů, které vznikly v časově od sebe velmi vzdáleném údobí. Chtěl bych dále zdůraznit vědomou autorovu tendenci nevidět problémy úzce teritoriálně. Na Balkáně jako snad nikde jinde v Evropě je nutno vždy řešit otázky a problémy v rozsáhlejších souvislostech, i když je to cesta spleťtější a svízelnější.

Srovnáme-li závěry Pajakowského se závěry jeho předchůdců (K. Jirečka, H. Kieperta, H. Krahe, A. Mayera, C. Patsche, W. Tomascheka, H. Treidlera aj.), projeví se hlavní rozdíly zejména v těchto bodech:

1. Illyrský kmen *Parthini* sídlil v pásmu kolem illyrského pobřeží se středem zhruba u města Epidamnus.

2. *Taulantii* obývali pobřežní pás mezi Epidamnem na severu a řekou Aaos na jihu. U různých starověkých autorů kryje se pod názvem *Taulantiů* řada dalších příbuzných a sousedních kmenů.

3. Kmen *Bryges*, jehož sídla kladl např. C. Patsch do jižní Illyrie, lokalizuje Pajakowski jižně od *Via Egnatia* — do pásma rovnoběžkového směru až k jezeru Ochridskému. Na západě sousedili s *Parthiny*, na východě s *Dassaraty*.

4. Strabónovi *Bylliones* — u jiných autorů nazývání např. *Bullidenses* (Caesar), *Bulliones* nebo *Bullinenses* (Cicero), *Bullini* (Livius), *Boulinoi* (Ps. Skylax) — žili na jih od *Taulantiů*, jmenovitě v těchto hlavních střediscích: Aulon (odtud vycházela jižní větev *Via Egnatia*), *Byllis*, *Amantia* a *Orikos*. Na toto území, mezi řekou Aaos na severu a pohořím *Kerauským* (dn. Čika) na jihu, umísťovala se dříve sídla *Amantů* (*Abantů*); Pajakowski je pokládá pouze za příslušníky kmenového svazu *Byllionů*. Jejich město *Amantia* bylo po vykopávkách identifikováno v prostoru dnešního albánského místa *Vajžė*.

5. Centrální část Epeiru — *Mollosia* — obklopená horami a protékaná jižním směrem řekou *Arachthos* do *Ambrakijského* zálivu, byla obývána početnými drobnými kmeny. *Dodona*, nejvýznamnější město a centrum *Diova* kultu, podléhala *Mollosům*, i když její význam přesahoval daleko rámec kraje.

6. Dějiny kmene *Atintanes* se odehrávaly východně od *Byllionů*: *Atintania* je tedy kraj illyrský, nikoli epeirský, hraničí na východě s *Orestidou*, na severovýchodě s krajem *Dassarétů*, sousedů *Brygů*.

7. *Dassaretae* sídlili v prostorách mezi jezerem Ochridským a jezerem *Prespa*.

Drobnější rozdíly v dlších závěrech nalézáme rovněž v pojednání o dalších kmenech (*Chaones*, *Theprotoi*, kmenech v *Ambrákiu*, *Amfilochii*, *Aithikii* a v *Tymfáji*), leccos je pouze naznačeno a bude možno řešit až později, zvláště zintenzivněním archeologických výzkumů. Domnívám se, že někdy zaohází Pajakowski ve svých konstrukcích příliš daleko. Považoval bych např. za ukvapené jeho zamítnutí totožnosti antického města *Antipatria* s albánským městem *Berat* a vytvoření nové identifikační rovnice *Antipatria* = *Patras* na pobřeží *Lychnidského* (dnes *Ochridského*) jezera. Řadu nepřesností nalézáme nypř. v předpisu vlastních jmen, jazykových chyb v němčině apod. Za vážnější nedopatření považuji to, že v poznámkách nikde nenalézáme odkaz na některé z děl *Konstantina Jirečka*, ačkoliv se u mapy č. III uvádějí *Jirečkovy* práce jako hlavní prameny k jejímu vypracování. Rovněž je škoda, že se Pajakowski neseznámil s pojednáním *Ladislava Vidmana* (v částečné spolupráci s J. Votýpkou-Pechou) o *Via Egnatia*, srov. články: „*Via Egnatia* mezi *Elbasanem* a *Ochridským jezerem*“ (*Listy filologické*, 82, 1959, str. 187–196) a „*Voyage épigraphique* a *Elbasan*“ (tamže, 85, 1962, str. 57–62).

Jan Beneš

Bogdan Sultov, *Antičnické nachodki v Dolna Mizija*, Sofia 1970.

Drobná publikace *B. Sultova* je cenná především souborem patnácti barevných fotografií na volných kartónech štvrtkového formátu, reprezentujících výběr převážně bronzových plastik z nových vykopávek ve střední oblasti římské provincie *Moesia Inferior*, v podstatě dnešní

výzkumné oblasti muzea ve Velikém Tárnovu v severním Bulharsku. Artefakty procházejí jednak z hlavních římských center, jako bylo např. Nicopolis ad Istrum (dn. Nikjup asi 18 km sev. od Tarnova) nebo Novae (dn. Stáklén) na Dunaji, jednak z nově objevených lokalit, hlavně ze dvou řemeslnických center u dnešních vesnic Butovo a Chotnica, jež produkovala pro široké okolí. Fotografie výborného provedení jsou uvozeny krátkým textem v jazyce bulharském, ruském, německém a francouzském.

Jan Beneš

M. J. Vermaseren, Mithriaca I — The Mithraeum at S. Maria Capua Vetere (with 5 Figures, 28 Plates and 2 Plans); Études préliminaires aux religions orientales dans l'Empire romain, sv. XVI; Leiden, E. J. Brill 1971; stran 59.

Významná a rychle vydávaná řada příspěvků k poznání orientálních náboženství, která hrála tak důležitou úlohu ke konci starověku, byla obohacena publikováním maleb z mithrea v Capue. Od první publikace tohoto objevu *A. Mintem* (NSc XXI, 1923, 353 nn. — autor též mithreum vykopal) byly fresky předmětem zájmu všech badatelů o mithraismus, počínaje *Fr. Cumontem* až do *Leroy A. Campbella* (Mithraic Iconography and Ideology = Études préliminaires sv. 11, Leiden 1968, str. 444). Velkou nevýhodou však bylo, že se všichni musili spokojit sice vynikajícím Mintovým textem, ale nedobrymi reprodukcemi.

Přistoupil-li k vydání a nové interpretaci maleb, zejména po stránce obsahové, badatel tak významný, jakým je *M. J. Vermaseren*, vydavatel CIMRM (= Corpus inscriptionum et monumentorum religionis Mithriacae 1956, 1960) a mithrea z kostela Santa Prisca v Římě (spolu s *van Esenem*, Leiden 1965), má tu výhodu, že namísto pouhé deskripce se nám dostává zasvěceného výkladu, a hlavně: i doplňků, oprav a nesouhlasu s některými závěry *Leroy A. Campbella*, jako je např. přílišná iranizace některých jevů v mithraismu (dělení pochodněnošů ve dva typy, východní a západní — str. 11; výklad slunce a měsíce — str. 15 aj.).

Vermaseren popisuje mithreum geograficky, tj. postupuje od místa k místu, a současně také určuje, co patří ke starší či mladší vrstvě. Dochází k tomu, že mithreum prošlo třemi etapami: první pol. druhého století, doba Antoninů a první pol. třetího století. Autorovy vývoody můžeme dobře sledovati na dokonalých reprodukcích v barvě a na pláncích.

Kniha je vynikajícím přínosem k mithraismu, zejména proto, že malby z Capuy tvoří souvislý celek.

*

Einige Bemerkungen zu dieser hervorragenden Publikation. Der Verfasser konnte seine Deutung des *leo Gelasius* (S. 19) auch durch die Inschrift (Pl. XVIII) *nama Gelasius* unterstützen. Das Graffito INYODUM (S. 23) ist leider nur abgeschrieben und nicht auf der Photographie vorgelegt. Wäre nicht vielleicht ein Weg zu seiner Erklärung in der rückläufigen Lesung *mudouane* (cf. Campbell 6 b P. 185 *vyane* = Mithra's own soul or life)? Auf der S. 34,3: *salutatio* und *concordia* gehören hier nicht zusammen, es handelt sich bloß um einen Zufall. Es gehören zusammen *concordia et pax*, cf. *P. Jal*, REL 39, 1961, S. 221, Tac. Hist. I, 54; II 56 I 8; 3, 80 u. a.

Radislav Hošek

Árpád Dobó, Die Verwaltung der römischen Provinz Pannonien von Augustus bis Diocletianus, Die provinzielle Verwaltung. Akademiai Kiadó, Budapest 1968. Stran 201.

Zasloužilý maďarský badatel Á. Dobó se věnoval od počátku své vědecké činnosti problematice správy římských provincií za císařství a jejich prosopografii. Z roku 1940 pocházejí jeho dvě hlavní práce: *Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes*, Diss. Pann. 1/1, ve 2. vyd., a *Publicum portorium Illyrici*, Diss. Pann. 2/16. Tato druhá práce se stala součástí nově vydané knihy o správě Pannonie za principátu (str. 180 nn.).

Prosopografická studia i správa Pannonie byla v posledních desetiletích předmětem živého zájmu badatelů, jak o tom svědčí práce *A. Mócsyho*, *L. Barkóczyho*, *G. Alföldyho*, *J. Fitze*, *W. Reidinger*, *R. Symeho* a celé řady dalších. Je proto jisté záslužné shrnout výsledky dosavadního bádání a ucelit je tak, aby se staly spolehlivou oporou pro další bádání. Současně je ovšem nezbytné, aby se v knize čtenář, a zejména příští uživatel, snadno a rychle zorientoval.

Autor svou práci rozdělil v šest hlavních oddílů: Vznik provincie, mistodržící, jejich kariéra, officium consulare, hospodářská a finanční správa, kariéry prokurátorů. Každý z těchto oddílů má řadu pododdělení, za některými následují ještě chronologické tabulky nebo seznamy osob. Nedá se říci, že by toto zpracování bylo nejideálnější, zejména ne proto, že namnoze je jako třídlí princip vzato zeměpisné hledisko, které v prosopografické práci je do jisté míry zanedbatelné.